lužická srbština

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Słowa su žórło njedorozumjenjow.
Słowa su žrědło njedorozměša.
(*Řeč je pramenem nedorozumění.* A. de Saint-Exupéry)

Serbšćina je super cool!

Počet mluvčích a základní údaje

- odhaduje se 20 000 – 30 000 mluvčích
- západoslovanský jazyk
- nejbližšími příbuznými jazyky jsou čeština a polština, se kterými sdílí mnohé podobnosti
- dvě spisovné variety: hornolužická a dolnolužická srbština
- pomezní nářečí, tzv. slepjanské nářečí (podle obce Slepo), které kombinuje rysy obou spisovných jazyků
- hornolužická srbština má varietu katolickou a evangelickou, jež se liší slovní zásobou
- úředním jazykem je v uznaném sídelním prostoru na území německých spolkových zemí Sasko a Braniborsko (s centry ve městech Budyšín a Chotěbuz)
- intenzivní jazykový kontakt s němčinou

Zrádná lužickosrbská písmena

- písmeno ***ř***, převzaté z české abecedy, označuje různé hlásky: po *k* a *p* se vyslovuje jako [š], např. *při* [pši], *křud* [kšut]. Skupina *tř* vystupuje v některých slovech jako [č], např. *třepotać* [čepotač], ale ve většině jako [c], např. *třiceći* [ciceči]
- písmeno ***ch*** se na začátku slova před samohláskou vyslovuje [kh], např. *chodźić* [khodžič]. Uprostřed či na konci slova pak jako české [ch], např. *mucha* [mucha]
- písmena ***w*** a ***ł*** se vyslovují podobně jako začátek anglického *what* [u̯ot], např. *ławka* [u̯au̯ka]. Na počátku slov před souhláskou a na konci slov se nevyslovují, např. *wzać* [zač], *čerw* [čer]

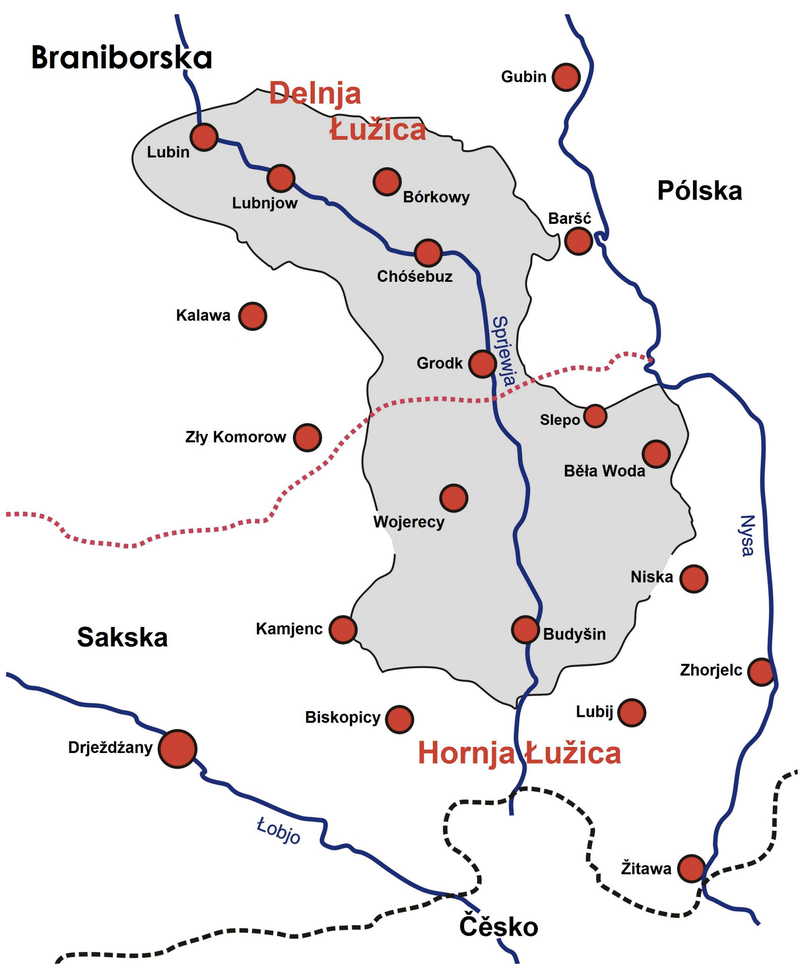

Věta pro srovnání

česky	*Bůh viděl všechny jeho hříchy*
hornolužickosrbsky	*Bóh widźeše wšitke jeho hrěchi* [bu u̯idźeše šitke jeho rjechy]
dolnolužickosrbsky	*Bog wiźešo wšykne jogo grěchy* [bok u̯iźešo šykne jogo grjechy]
polsky	*Bóg widział wszystkie jego grzechy* [buk vidžau̯ všistkje jego gžechy]

Všimněte si:

- staré slovanské ***g*** se zachovalo v polštině a dolní lužické srbštině, kdežto v češtině a horní lužické srbštině se změnilo na ***h***
- lužická srbština zachovala starý slovanský minulý čas, tzv. imperfektum, který dříve existoval i v češtině a polštině: hls. *widź**ach*** x čes. *viděl **jsem*** a pol. *widział**em***

Dvojné číslo

- hornolužická i dolnolužická srbština si zachovaly některé jevy, které z většiny slovanských jazyků již vymizely, např. dvojné číslo (duál)
- užívá se při skloňování a časování v těch případech, kdy se jedná o **dvě** osoby, zvířata či věci – zatímco množné číslo se používá pro počet **tři a více**
  - věta ve dvojném čísle:
    *Nan**aj** kupuj**etaj** rjan**ej** woblek**aj***
    ‚[Dva] otcové kupují [dva] hezké obleky'
  - věta v množném čísle:
    *Nan**ojo** kupuj**a** rjan**e** woblek**i***
    ‚Otcové kupují hezké obleky'

Revitalizace lužické srbštiny

- v současnosti je nejdůležitějším prostředkem revitalizace jazyka projekt WITAJ, spuštěný v roce 1998 podle bretaňského vzoru
- WITAJ projekt se zaměřuje především na mateřské školy, kde se využívá technika tzv. imerze – děti jsou umístěny do čistě lužickosrbského prostředí a jazyk se učí nikoli překladem, nýbrž přímo v komunikační situaci
- v souvislosti s tímto projektem bylo v roce 2001 otevřeno *Jazykové centrum WITAJ*, které poskytuje jazykové kurzy a podílí se na produkci jak didaktických materiálů, tak dětských časopisů v hornolužické i dolnolužické srbštině

reference

- https://soblex.de/
- https://sprachkurs.sorbischlernen.de/
- https://dolnoserbski.de/
- https://hsb.wikipedia.org/

další četba

- Mudra, Jiří – Petr, Jan: *Učebnice lužické srbštiny*. Praha: SPN, 1982–1989.

Katedra středoevropských studií FF UK
https://kses.ff.cuni.cz/sorabistika
kses@ff.cuni.cz